

De bijvangst

Kan samen voetballen de verhoudingen tussen groepen mensen verbeteren? Een project, een combinatie van onderzoek en concrete activiteiten, leverde het begin van een antwoord op die vraag.

Stijn Verhagen, Nanne Boonstra, Niels Hermens, Eelco Koot

Sportbeoefening is per definitie etniciteit-
overstijgend. Niet de afkomst van de sport-
beoefenaren maar de liefde voor de sport
staat centraal. In theorie is sportbeoefening
kleurenblind. Dit in tegenstelling tot veel inter-
venties op het vlak van sociale integratie. Sociale
professionals en beleidsmakers opereren vaak
doelgroepgeoriënteerd. Of het nu islamdebatten,
wereldmuziekfestivals of dagen van de religieuze
dialoog betreft, telkens wordt primair van de
onderscheiden etnische groepen uitgegaan.

Straatbarbecue

Het klassieke voorbeeld van interetnische ont-
moetingen is de multiculturele straatbarbecue,
waar allochtonen en autochtonen elkaar kunnen
ontmoeten en met elkaar kunnen eten, om
zodoende te leren begrijpen wat er 'anders' is aan
de ander.^[1] Het geconstateerde probleem is dat
bevolkingsgroepen geen of weinig contact hebben

met elkaar. In Utrecht bijvoorbeeld, blijken alloch-
tonen en autochtonen zich in volstrekt gescheiden
leefwerelden te begeven.^[2] Vooral Marokkaanse
Utrechtse bewoners voelen zich gediscrimineerd
en afgewezen. Het vergroten van de kans op ver-
bindingen lijkt daarom een legitiem streven. De
gangbare oplossing, zoals bij de buurtbarbecue, is
de twee doelgroepen bij elkaar brengen om een
betere verstandhouding te realiseren.

Maar is het als je bestaande scheidslijnen wilt
doorbreken soms niet beter om juist *niet* aan
doelgroepenbeleid te doen? Met deze vraag in
gedachte is in Utrecht onlangs het project 'Ver-
binden door voetbal' gestart. Onderzoek toont
namelijk aan dat de genoemde straatbarbecues
weinig effectief blijken te zijn voor het bevorderen
van beklijvend interetnisch contact.^[3] De
reden, zo vermoeden sociale wetenschappers, is
dat de barbecues *eenmalige* bijeenkomsten zijn,
die nauwelijks met de alledaagse routines van
de deelnemers zijn verweven. Daar komt bij dat

FOTO: ARCHIEF ZWALUWEN UTRECHT 1911

Eenmaal binnen de verenigingen
heeft sport een verbindend effect.

van sport

bij dergelijke bijeenkomsten het thema etniciteit centraal staat ('de ander' leren begrijpen), wat de bestaande scheidslijnen tussen etnische groepen wellicht eerder bekrachtigt dan doorbreekt.^[4]

Onderzoeksvraag

In dit artikel gaan we in op het project Verbinden door voetbal, een project waarin onderzoek en concrete activiteiten worden gecombineerd. De gedachtegang achter het project is dat samen voetballen de verhouding tussen groepen mensen kan verbeteren. Maar klopt deze hypothese? Vinden we daar in het project Verbinden door voetbal aanwijzingen voor? Of moeten we constateren dat ook dit etniciteitoverstijgende project niet het verwachte resultaat oplevert?

Het project Verbinden door voetbal startte aan het begin van het voetbalseizoen 2008-2009. Elf studenten van Hogeschool Utrecht hebben twee voetbalverenigingen (Zwaluwen Utrecht 1911 en VV De Meern) tijdens dit voetbalseizoen een groot aantal uren ondersteund, enerzijds door activiteiten te organiseren, anderzijds door onderzoek uit te voeren. De studenten zijn afkomstig uit verschillende opleidingen, zoals Maatschappelijk Werk en Dienstverlening, Culturele en Maatschappelijke Vorming, Pedagogiek en Sociaal Juridische Dienstverlening. Voorbeelden van activiteiten die de studenten hebben georganiseerd zijn de *fair play cup* om positief gedrag te stimuleren, de vrijwilligersavond om vrijwilligers in het zonnetje te zetten en het filmproject om respectvolle omgangsvormen in beeld te brengen. Ook FC Utrecht speelde een belangrijke rol. Zo verzorgden FC Utrecht-trainers en -spelers voetbalclinics, waarin veel aandacht werd besteed aan sportiviteit en de onderlinge omgang tussen spelers.

Steeds valt op dat de activiteiten *niet* op de etniciteit van de betrokkenen zijn gericht. De activiteiten richten zich voornamelijk op de sfeer van de verenigingen en de sociale context van de clubs als geheel. Terloops – dat is althans het neveneffect dat we beogen – neemt de kans toe dat de leden van de club ontspannen en wellicht duurzame contacten met elkaar aangaan. Ook de kans op *interetnische* contacten neemt dan toe, omdat niet de verschillen, maar overeenkomsten tussen de leden zoals de gezamenlijke inzet voor de voetbalvereniging, centraal staan. We zouden in dit geval van de bijvangst van sport kunnen spreken.

Engeland als voorbeeld

Het 'Verbinden door voetbal'-project is een initiatief van het lectoraat Participatie en Maatschappelijke Ontwikkeling van Hogeschool Utrecht. Naast de voetbalverenigingen Zwaluwen en VV De Meern zijn het Verwey-Jonker Instituut en FC Utrecht betrokken. Het Verwey-Jonker Instituut coördineert samen met het lectoraat de onderzoeksactiviteiten. FC Utrecht wil in de regio Utrecht niet alleen een sportieve maar ook maatschappelijke rol spelen. De club heeft de situatie in Engeland voor ogen waar vrijwel alle *Premier League* clubs in wijkgebonden projecten participeren. Deze projecten komen ten goede aan bijvoorbeeld kinderen in achterstandssituaties, maar indirect ook aan de clubs zelf: sponsors blijken zich graag te willen verbinden aan clubs die oog hebben voor de samenleving. Ook voor de politiek zijn de genoemde activiteiten interessant. Zo wordt het Verbinden door voetbal-project mede door de gemeente Utrecht gesubsidieerd.

De overeenkomst tussen VV De Meern en Zwaluwen is dat beide verenigingen etnisch gemengde >>>

>>> verenigingen zijn. Wel ligt het aandeel 'allochtone' leden bij Zwaluwen een stuk hoger. De tweede overeenkomst is dat de beide verenigingen hun taak zien als 'meer dan voetbal'. Ze dichtten zichzelf een maatschappelijke missie toe. Zo wil het bestuur van Zwaluwen een positieve bijdrage leveren aan de leefbaarheid in de aangrenzende wijken (zie kader). VV De Meern wil vooral dat de vereniging *an sich* een meerwaarde oplevert op het gebied van normen en waarden, sociale integratie en fair play.

Hypothese gedeeltelijk bevestigd

Zoals gezegd voeren de studenten naast activiteiten ook onderzoek uit. Voorafgaand aan de verrichte activiteiten hebben we een nulmeting uitgevoerd onder 378 respondenten bij VV De Meern en 69 respondenten bij Zwaluwen. De respondenten zijn sporters, ouders en vrijwilligers. In latere fasen zullen we deze nulmeting verdiepen en uitbreiden met aanvullend onderzoek. Maar om te kunnen beoordelen of de activiteiten die we gedurende het project uitvoeren meerwaarde hebben,

is het nodig eerst inzicht te hebben in de huidige stand van zaken. Hoe staan de twee verenigingen er op dit moment voor? In dit artikel zoomen we specifiek in op de interetnische contacten van respondenten.

Onze hypothese luidt dat de kans op duurzame interetnische contacten het grootst is als mensen op *andere dan etnische gronden* worden geactiveerd, zoals een gedeeld belang of een gedeelde interesse zoals voetbal. Kijken we naar onze onderzoeksgegevens, dan zien we een gedeeltelijke bevestiging van deze hypothese. Laten we beginnen met de situatie bij Zwaluwen. Deze vereniging geeft een dubbel beeld. Enerzijds zien we dat het sporten bij Zwaluwen – zoals in vele verenigingen – segregereert. De belangrijkste reden is het feit dat de leden voor deze vereniging kiezen omdat deze dicht bij huis ligt; 57 procent van de respondenten geeft dat aan. Hieruit kunnen we concluderen dat Zwaluwen een buurtfunctie heeft, en aangezien de omgeving van Zwaluwen in hoge mate is gesegregeerd zullen de contacten op de club dat op zijn minst ook gedeeltelijk zijn. Daar komt bij dat de helft van de leden van Zwaluwen lid is geworden, omdat hun vrienden of vriendinnen dat

ADVERTENTIE

NIEUW

SEKSVERSLAVING

Begrijpen en veranderen

Gertjan van Zessen

ISBN 978 90 8850 056 5 - 144 pagina's - € 22,90
Bestel online op: www.swpbook.com/1222

Zoveel tijd porno kijken op internet dat het ten koste gaat van de relatie of hobby's. Niet kunnen stoppen met erotisch chatten. Niet kunnen stoppen met vreemdgaan of prostitutiebezoek. Verslaafd zijn aan seks? Dit boek is geschreven voor iedereen die beter wil begrijpen wat seksverslaving is en hoe je er met de juiste aanpak ook echt van af kunt komen! Waarom is de één er gevoeliger voor dan de ander, hoe ontwikkelt iemand een verslaving aan seks en waarom is het zo lastig er weer van af te komen?

Uitgeverij
SWP

Uitgaven van Uitgeverij SWP zijn verkrijgbaar in de boekhandel

Postbus 257 / 1000 AG Amsterdam / T. 020 330 72 00 / F. 020 330 80 40 / swp@mailswp.com / www.swpbook.com

FOTO: ARCHIEF ZWALUWEN OTRECHT 1911

ook al zijn. Ook dit gegeven bevestigt dat mensen graag sporten met 'gelijkgestemden'. Vrienden zijn immers vaak gelijkgestemden, zowel qua culturele achtergrond, opleidings- en inkomensniveau en hantering van normen en waarden.^[5]

Veel contact

Tegelijkertijd blijkt uit ons onderzoek dat ondervraagde ouders, sporters en vrijwilligers van Zwaluwen tijdens activiteiten bij de voetbalvereniging veel contact hebben met andere mensen, en ook buiten de voetbalvereniging om contact hebben met andere leden. De etnische achtergrond van de mensen blijkt er daarbij niet toe te doen. Uit het onderzoek blijkt dat respondenten uiteenlopende gesprekken voeren met elkaar, zowel over voetbal als andere zaken zoals school, werk, uitgaan of hobby's. Gemiddeld praten zij met zestien mensen van de vereniging over zaken die niet direct met voetbal te maken hebben. Daarnaast blijkt dat de ondervraagde ouders, sporters en vrijwilligers van Zwaluwen ook vaak buiten het voetballen omgaan met elkaar. Gemiddeld doen ze dat met zes mensen van de club, en ook hier geldt dat de culturele achtergrond er daarbij niet toe doet. Een van de interessante resultaten is dat bij zowel de contacten op de vereniging als buiten de vereniging de culturele achtergrond van mensen niet direct van belang lijkt te zijn. Deze gege-

vens ondersteunen de theorie dat samen sporten kan bijdragen aan het opbouwen van overbruggend sociaal kapitaal.^[6]

Sfeer en sportiviteit verbeteren

Bovendien lijkt het erop dat de verbindende factor van voetbal bij Zwaluwen verder kan worden vergroot. Een tweede belangwekkend onderzoeksresultaat is namelijk dat de sfeer en sportiviteit bij Zwaluwen voor verbetering vatbaar zijn. De respondenten beoordelen de sfeer op de vereniging met een magere voldoende. Twintig procent van de respondenten geeft aan dat er vaak sprake is van agressie; 46 procent van de respondenten meent zelfs dat de agressie voor sommige spelers een reden is met voetbal te stoppen. Gevraagd naar de manier waarop autochtone en allochtone leden met elkaar omgaan op de vereniging geven de respondenten gemiddeld het rapportcijfer 6,2.

Eerder gaven we al aan dat een goede sfeer, een ontspannen klimaat en de 'juiste' sociale randvoorwaarden noodzakelijke voorwaarden zijn voor ontspannen (interetnische) contacten, al dragen ontspannen verhoudingen op hun beurt natuurlijk ook weer bij aan een positieve sociale omgeving. Bij ontspannen verhoudingen zal voetballen vaker gaan over *gedeelde* interesses tussen de leden, zoals de passie voor het spelletje, de gezelligheid, het teamgevoel, of het winnen.

De activiteiten richten zich voornamelijk op de sfeer van de verenigingen en de sociale context van de clubs als geheel.

>>>

>>> Groepsgedrag

De onderzoeksgegevens bij VV De Meern lijken deze gedachtegang te bevestigen. De sfeer is bij VV De Meern namelijk over het algemeen heel goed, al maken de respondenten ook hier melding van een soms wat agressieve sfeer. De sfeer op de vereniging krijgt gemiddeld een 8,2. Daarnaast – en dat bevestigt onze stelling – blijken bij VV De Meern de interetnische verhoudingen relatief ontspannen te zijn. De leden voeren op de vereniging veelvuldig gesprekken met elkaar, ook over zaken die niet direct met voetbal te maken hebben. De etnische achtergrond van de betrokkenen blijkt daarbij, net als bij Zwaluwen, weinig uit te maken. Tevens treffen de leden elkaar af en toe buiten het voetballen, en komen sporters en ouders van sporters met enige regelmaat bij elkaar over de vloer. Sporters doen dat bij gemiddeld zes andere leden. De manier waarop ‘autochtone’ en ‘allochtone’ leden van VV De Meern met elkaar omgaan, wordt door de leden van VV De Meern dan ook positief beoordeeld. Zowel sporters, ouders en vrijwilligers zijn daarover positief, ongeacht hun etnische achtergrond.

Natuurlijk is er bij VV De Meern ook sprake van groepsgedrag. Soort zoekt soort, zoals dat

in vrijwel alle domeinen van onze samenleving gebeurt. Net zoals bij Zwaluwen geldt voor leden van VV De Meern dat zij kiezen voor deze club omdat deze dicht bij huis ligt en/of omdat zij er vrienden of vriendinnen aan zullen treffen. Deze keuzes wijzen op een gedeeltelijk segregerende werking van het voetballen bij VV De Meern en lijkt een bevestiging te zijn van de distinctietheorie van Bourdieu. (Franse socioloog, 1930-2000 die onder meer onderzocht hoe sociale klassen zich tot elkaar verhouden door middel van hun *lifestyle* en culturele smaak. Iemands culturele smaak is volgens de distinctietheorie van Bourdieu niet simpelweg een persoonlijke voorkeur, maar in veel gevallen een uiting van de groep waartoe hij of zij behoort. Red.)^[7]

Conclusies

Op grond van het voorgaande komen we tot drie conclusies.

- De eerste conclusie luidt dat bij het *kieszen* voor de twee voetbalverenigingen sport een segregerende werking heeft (mensen willen graag dicht bij huis en samen sporten met vrienden en bekenden), maar dat *eenmaal binnen* de vereni-

ADVERTENTIE

HNB | Uitgeverij Nelissen

Maakt
werk
van
kennis

€ 15,90

Prijs is incl. BTW

ISBN 97890244 99137

Kijk voor meer informatie of een compleet overzicht van onze uitgaven op www.nelissen.nl

Marijke Lingsma en Aty Boers

Coachingskalender 2010

Lastige tijden of niet: juist nu is het een goed moment om aandacht te besteden aan de eigen ontwikkeling. Doe dat met de Scheur-je-los-coachingskalender, die inmiddels een vaste plek heeft gekregen op het bureau van veel zelfbewuste mensen.

Met dagelijks een onliner en tekst over (zelf)- coaching, persoonlijke effectiviteit, verandering, leiderschap en opvallende verschijnselen in organisaties en daarbuiten.

Serius en met een knipoog!

Marijke Lingsma en Aty Boers vormen wederom het Scheur-je-los-duo, omringd door een aantal meeschrijvers vanuit diverse invalshoeken.

gingen sport een verbindend effect heeft. Dit lijkt onze hypothese te bevestigen dat etniciteits-overstijgende integratieprojecten – zoals sporten in een etnisch gemengde omgeving – in (duurzame) interetnische contacten kunnen resulteren.

- De tweede conclusie luidt dat etniciteitsoverstijgende projecten niet *automatisch* leiden tot contacten en sociale integratie. De sociale omgeving moet daartoe uitnodigen en gelegenheid bieden. Nu blijkt er op de twee clubs nog regelmatig een agressieve sfeer te zijn. Ook zijn ouders langs de lijn soms wat al te betrokken. Dergelijke resultaten geven aan dat *extra condities* nodig zijn om wederzijds begrip en respect te realiseren. Met het project 'Verbinden door voetbal' proberen we dáár dan ook aan te werken, bijvoorbeeld door activiteiten te organiseren die de sfeer en sportiviteit op de club verbeteren. Specifieker stelden we de zogeheten *fair play cup* in, bedoeld om teams, spelers, trainers en eventueel ouders te kunnen belonen voor sportief gedrag. En volgend seizoen organiseren we weer overige activiteiten. Met behulp van zogeheten *restorative practices* – waarmee wordt gewerkt aan burgerschap – gaan we proberen wangedrag van jongeren te voorkomen door hun in en rondom het veld meer stem en meer verantwoordelijkheden te geven. En FC Utrecht verzorgt op de clubs het traject 'Positief coachen', om trainers, coaches en de ouders van jeugdspelers te leren de kinderen constructief te begeleiden.
- De laatste conclusie luidt dat nader onderzoek nodig is. Als het klopt dat interetnische contacten kunnen ontstaan als *bijvangst* van de geplande activiteiten, dan zal dat uit vervolgonderzoek ook moeten blijken. De verschillende activiteiten die wij ondernemen zijn bedoeld om positieve sociale contexten te creëren. Bekladdingen, vernielingen, ontvreemdingen, vechtpartijen en discriminerende opmerkingen willen we uiteraard niet negeren. Maar van positieve sociale contexten kan volgens ons een belangrijke preventieve werking uitgaan. Hoe sterker de werking, hoe groter de kans dat clubleden respectvol met elkaar zullen omgaan. Hoe groter het onderlinge respect, hoe groter de kans dat op de twee verenigingen voetballen weer over de *gedeelde* interesse kan gaan: het spelletje, de gezelligheid, het teamgevoel of het winnen. Of er onder deze condities inderdaad bijvangst optreedt, zoals een verdere toename van het aantal interetnische contacten, zullen wij moeten onderzoeken. Dat is dan ook wat wij de komende periode met aanvullende kwalitatieve analyses en een eindmeting aan het eind van het voetbalseizoen 2009-2010 zullen doen. •

Twee verschillende voetbalverenigingen

Zwaluwen Utrecht 1911 is drie jaar geleden ontstaan na een fusie tussen twee al bestaande clubs. Een van deze verenigingen was een voornamelijk 'autochtone' vereniging. De andere vereniging had vooral 'allochtone' leden. Het bestuur heeft destijds nadrukkelijk besloten de nieuwe vereniging een multicultureel karakter te geven. De vereniging ligt in het midden van drie verschillende wijken, elk met een eenzijdige bevolkingssamenstelling. De eerste is Kanaleneiland, een wijk met overwegend bewoners met een Marokkaanse of Turkse achtergrond. De tweede wijk is Oog in Al, een wijk uit de jaren dertig met vooral hoogopgeleide autochtone Nederlanders. De laatste wijk is de Dichterswijk/Rivierenwijk, waar voornamelijk laagopgeleide, autochtone Nederlanders wonen.

VV De Meern was de eerste zestig jaar van haar bestaan een typische dorpsclub. Sinds enkele jaren is De Meern echter een wijk geworden van de stad Utrecht. Bovendien zijn er door de bouw van Vinex-locatie Leidsche Rijn veel meer mensen in de buurt van de voetbalvereniging komen wonen. VV De Meern heeft daardoor de afgelopen jaren een explosieve groei doorgemaakt van een club met ongeveer 450 leden, naar een club met ruim 1.400 leden in 2009. Door de verstedelijking van De Meern is ook de samenstelling van het ledenbestand veranderd. VV de Meern krijgt steeds meer leden met verschillende etnische achtergronden.

OVER DE AUTEUR

STIJN VERHAGEN IS LECTOR BIJ HET LECTORAAT PARTICIPATIE EN MAATSCHAPPELIJKE ONTWIKKELING AAN HOGESCHOOL UTRECHT. EELCO KOOT IS KENNISKRINGLID BIJ HET LECTORAAT. NANNE BOONSTRA EN NIELS HERMENS ZIJN RESPECTIEVELIJK ONDERZOEKER EN JUNIOR ONDERZOEKER BIJ HET VERWEY-JONKER INSTITUUT.

Noten

1. Zie RMO (2005). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Den Haag: Sdu.
2. Gemeente Utrecht (2008). *Monitor Diversiteit en Integratie. Diversiteit en integratie in Utrecht 2008*. Utrecht: gemeente Utrecht.
3. Snel, E. & Boonstra, N. (2005). De waarde van interetnisch contact. Een onderzoek over initiatieven en beleidsprojecten om interetnisch contact te bevorderen. In: RMO (2005), *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Den Haag: Sdu.
4. RMO (2005). *Niet langer met de ruggen naar elkaar. Een advies over verbinden*. Den Haag: Sdu.
5. Bourdieu (1991). Sport and Social Class. In: C. Mukerji & M. Schudson (red.), *Rethinking popular culture. Contemporary perspectives in cultural studies* (pp. 357-373). Berkely: University of California Press.
6. Putnam (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster Paperbacks.
7. Bourdieu (1991). Sport and Social Class. In: C. Mukerji & M. Schudson (red.), *Rethinking popular culture. Contemporary perspectives in cultural studies* (pp. 357-373). Berkely: University of California Press.